

Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı

Kadim bir geleneğin meyvesi olan Divanlar; dilimizin, edebiyatımızın, zarafetimizin, fikir ve gönül dünyamızın dışavurumunda, taşınmasında, aktarılmasında çok önemli bir yere sahiptirler. Divanlar, âdeta ilahî hakikatin mana ile buluştuğu dil hazineleridir. Şairlerimiz; Divanlarında hem zihin ve gönül dünyalarını ifade ederek hem de dilin zenginliklerini alabildiğine kullanarak, bizlere yeni ufuklar kazandırmışlardır.

Kişilikleri ve örnek hayatlarıyla toplum tarafından benimsenmiş, din büyükleri ve manevi rehberler olarak da bilinen bu şahsiyetlerin eserleri, Divanlar Projesi kapsamında Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları tarafından kültür dünyamıza kazandırılmıştır. Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı da tamamlanan dokuz Divan serisinin bir parçasıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü koordinesinde, M. Kayahan ÖZGÜL tarafından hazırlanan, Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinin gönül dünyasından akisler sunan bu eser; böyle kıymetli bir zatın divanının tamamını ve kitaplarına serpiştirilmiş hâlde kalan şiirlerinden seçilen örnekleri bir araya getirmektedir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi, 1703 senesinde bir bahar günü Erzurum'un Hasankale ilçesinde

de dünyaya gelmiş, ömrünün büyük bir kısmını ilim öğrenmeye adanmıştır. İbrahim Hakkı'nın iyi bir tahsil gördüğünü bizlere bıraktığı eserlerinden de anlıyoruz. Osmanlı coğrafyasının XVIII. asırda yetiştirdiği en namlı isimlerden birisi olan İbrahim Hakkı; birçok önemli eserinin yanında Marifetname ile şöhret bulmuş, sufiliği ve bunun mükemmel beratı olan elden ele, dilden dile dolaşan şiirleriyle de adını duyurmuştur.

Elimizdeki bu eserde; İbrahim Hakkı Efendi'nin şiirlerinin; Diyanet İşleri Başkanlığının titiz çalışmaları sonucunda olduğu gibi aktarıldığını görüyoruz. Başkanlık; esere hâlel getirmeksizin yayımlamayı, şaire ve esere karşı edebî gereği olarak görmektedir. Divan'ın, ikinci baskısı Ankara 2013 tarihli olup 596 sayfadan müteşekkildir. Metnin başına müellifin şahsi kanaatleri ve yorumlarını içeren, esasında bir sufînin akıl-aşk çatışmasını ortaya koyma hevesinde olan "Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi'nin Fikir Dünyası" başlıklı küçük bir yazı eklenmiştir.

Eser; Divan-ı İlahiyat ve Divan-ı İlahiname'nin yanında Musammat'tan, Müfredat'tan, Saadetname fi'r-

Rubaiyyat-ı Fasl-ı fi'l-Münacat'tan, Mecmuatü'l-Meani'den, Mahremü'l-Esrar'dan, Ruhü's-şüruh'tan, Vasiyetname'den, Marifetname'den nazımları içermektedir. Kitabın sonuna da geniş çaplı bir lügatçe eklenerek, herkesin malumu olmayan kelime ve terimler verilmiş; ayrıca, metinde içindeki Arapça ve Farsça ibareler ilk geçtikleri yerlerde dipnot hâlinde gösterilerek eserin doğru anlaşılmasına katkı sağlanmıştır.

Divan'da; bütün bir İlahîname'yi İbrahim Hakkı Efendi'nin akıldan kurtulma çabasının çarpınışı olarak da okuyabiliriz. Şair, mensur eserlerinde nazari olarak aklı, idraki, algıyı yüceltmiş olsa da söz konusu şahsi görüşleri manzum olarak aktarmaya gelince aklın yerine aşkı koyduğunu görürüz.

Çü akl oldu zâhir bu aşk oldu bâtın
Ko hâricde sen ol aşka dâhil
Egerçi rütbe-i akl oldu âlî
Makam-ı aşk hem âlâdır ey dost
Kim ilm-i aşkı fehm edemez akl-ı zü-fünûn

Bu birkaç örnekte de görüyoruz ki İbrahim Hakkı onca önemseydiği aklın acizliğini, aşk karşısında zahiri, alçak ve kavrayışsız kaldığını itiraf etmektedir. "Aşk indinde akl nadandır" tespitiyle de söz nefis terbiyesine ve Allah'ı bulmanın pratiğine gelince, aklın çaresizliğinin ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanında; iç dünyamızdan yansımalar bulabileceğimiz gibi ruhumuza işleyen dokunaklı tasvirlerle de karşılaşırız. Terbiye amacı güden şiirleriyle İbrahim Hakkı Hazretleri, bir ariften ve mürşitten ziyade, muallim gibi davranmış, insan-ı kâmil olmanın şartlarından önce; doğru, ahlaklı ve muhlis insan olmanın şartlarına yer vermiştir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı, tekrar tekrar okunması gereken ve her an yeni ufki değerlerle karşılaşılacak bir ummandır. Bu kıymetli mirasın sahibine saygı, hürmet ve dualarımızı sunarken, bu eşsiz mirasa sahip çıkarak bizlerin istifadesine vesile olduğu için de Diyanet İşleri Başkanlığına teşekkür ederiz.

Zeydiyye Mutezile Etkileşimi
Mehmet Ümit
Ankara 2010
İsam Yayınları
S: 255

Şi'a'da Gaybet İnanç ve Gâib Olan İkinci İmam
Cemil Hakyemez
Ankara 2008
İsam Yayınları
S: 248

Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları
Elşad Mahmudov
Ankara 2010
İsam Yayınları
S: 510

Sosyal Hayat Işığında Zâti Divanı
Vildan Serdaroğlu
Ankara 2013
İsam Yayınları
S: 488